Bild: © 2019 CTMG, Inc. All Rights Reserved

Unga kvinnor

Greta Gerwigs filmatisering av 1800-talsklassikern Unga kvinnor utforskar eviga teman som syskonkärlek, kvinnors behov av självförverkligande och vikten av att finnas till för sin nästa. Systrarna Jo, Meg, Amy och Beth jagar sina drömmar i skuggan av det amerikanska inbördeskriget, i en färgsprakande, snärtigt berättad och helt igenom modern filmberättelse.

Filmen öppnar upp för livliga diskussioner om familjeliv, identitet genom kreativitet och varför det har betydelse vem som berättar en historia.

EN FILMHANDLEDNING FRÅN SVENSKA FILMINSTITUTET
Rekommenderad för åk 6-gymnasiet

Svenska Filminstitutet

Om filmhandledningen

Film är ett spännande och mångfacetterat pedagogiskt verktyg där våra handledningar är till för att vägleda dig som lärare. Åldersrekommendationen, som här sträcker sig mellan årskurs 6 och gymnasiet är just en rekommendation. Man väljer själv om man vill ta upp ett eller flera teman ur frågeställningarna och/eller om man kan viga lite mer tid till fördjupning och närstudier av själva filmmediet. Du känner dina elever bäst och vet vad som kan vara relevant och intressant just för dem.

Innan filmen

Romanen "Unga kvinnor" från 1868 är obligatorisk läsning i många amerikanska skolor, och kan med fördel läsas före eller efter filmvisningen.

Ge eleverna i uppgift att ta reda på mer om a) författaren Louisa May Alcotts liv eller b) amerikanska inbördeskriget (i grova drag) för en skrivuppgift eller muntlig redovisning.

Inför visningen, be eleverna att fundera över filmens färger och vad regissören vill berätta med dem. Hur skiljer sig färgerna åt i de olika miljöerna i filmen? Filmen har en uppbruten kronologi – historien hoppar fram och tillbaka i tiden på ett sätt som kan upplevas som lite klurigt att hänga med i. Informera gärna eleverna om detta, så att de koncentrerar sig lite extra. Efteråt kan de få utveckla hur de tycker att detta grepp fungerade.

Filmen och läroplanen

Under rubriken ”Grundläggande värden” i läroplanens inledande stycken står det att ”skolans uppgift är att låta varje enskild elev finna sin unika egenart och därigenom kunna delta i samhällslivet genom att ge sitt bästa i ansvarig frihet.” Det är en fras som Jo March, den älskade hjältinna i Louisa May Alcotts klassiska roman, glatt skulle ha instämt i – hon som ”vill paddla sin egen kanot” genom livet.

Jos och hennes systrars strävan efter att få forma sina egna liv i en tid då kvinnor förväntades att förverkliga sig själva enbart genom äktenskap och moderskap, svarar också mot denna formulering under rubriken ”Skolans uppdrag”:
”Genom utbildningen ska eleverna utveckla en förståelse av hur olika uppfattningar om vad som är kvinnligt och manligt kan påverka människors möjligheter. Skolan ska därigenom bidra till att eleverna utvecklar sin förmåga att kritiskt granska könsmönster och hur de kan begränsa människors livsval och livsvillkor.”
I samma avsnitt lyfter läroplanen vikten av att titta på tillbaka på historien:
”Genom ett historiskt perspektiv kan eleverna utveckla en förståelse för samtiden och en beredskap inför framtiden samt utveckla sin förmåga till dynamiskt tänkande.”

Bild: © 2019 CTMG, Inc. All Rights Reserved

Att se och diskutera *Unga kvinnor* är också relevant för ämnena svenska och historia. I kursplanen för svenska i högstadiet ingår läsning av skönlitteratur från olika tider och länder, av romaner som ”belyser människors villkor och identitets- och livsfrågor”, samt betydelsefulla verk och ”de historiska och kulturella sammanhang som verken har tillkommit i”.

I kursplanerna för historia på gymnasiet återfinns en rad formuleringar som klingar fint ihop med *Unga kvinnor*.

I Historia 1a1 ska det ingå historiskt källmaterial ”som speglar människors roll i politiska konflikter, kulturella förändringar eller kvinnors och mäns försök att förändra sin egen eller andras situation. Olika perspektiv utifrån till exempel social bakgrund, etnicitet, generation, kön och sexualitet.”

I Historia 2a ingår tematiska fördjupningar ”när det gäller historiska frågeställningar av betydelse för individer, grupper och samhällen, till exempel lokalhistoria, global migration och kulturmöten, olika historiska världsbilder, synen på jämställdhet och människors värde, moderna mediers framväxt” medan Historia 2b - kultur lyfter fram ”idéströmningar, mentaliteter och världsbilder, konstarternas utveckling samt de skiftande kulturella formerna för kommunikation genom tiderna” samt ”olika konst- och kulturbegrepp i historiskt perspektiv. Möten mellan etablerad kultur och olika former av nya kulturella rörelser”.

Kursplanerna för både Historia 2a och 2b innehåller frågeställningen ”Hur historia används inom olika kulturformer. Betydelsen av olika historiska teman inom olika genrer, till exempel film, litteratur och musik samt inom olika former av ungdomskultur.”

Handling

I två tidsplan får vi följa systrarna March – Jo, Meg, Beth och Amy – under och efter det amerikanska inbördeskriget, som tonåringar respektive unga vuxna.

Först möter vi Jo. Året är 1868 och hon bor i New York och arbetar som guvernant på ett pensionat. Hon drömmer om att bli författare och försöker sälja en novell till en redaktör, som motvilligt tackar ja efter att först ha strukit ner texten till hälften. Redaktören Dashwood vill ha fler berättelser men ställer ett krav: ”se till att det slutar med att hjältinnan gifter sig – eller dör”. På pensionatet lär Jo också känna en ung litteraturkritiker, Friedrich Bhaer, som erbjuder sig att hjälpa henne med textkritik.

Samtidigt är Amy, familjens minsting, i Paris tillsammans med systrarnas bistra, men förmögna faster. Amy brinner för att måla men oroar sig för att hon inte är tillräckligt begåvad. Fastern är fokuserad på att få henne gift med den välbärgade Fred Vaughn. Av en slump möter hon Laurie, grannpojken som systrarna växte upp med, och som friade till Jo men fick nej.

Bild: © 2019 CTMG, Inc. All Rights Reserved

Bild: © 2019 CTMG, Inc. All Rights Reserved

Hemma i småstaden Concord är mellansystern Meg en ung hustru och mamma som har svårt att få pengarna att räcka till. Den fjärde systern Beth är sjuklig och bor kvar hemma.

Här kliver berättelsen sju år bakåt i tiden. Systrarna March bor tillsammans med sin mamma Marmee i Concord. Pappan deltar i kriget som pastor och familjen har det knapert men aldrig tråkigt. När vi möter dem ska Jo och Meg gå på en dans, Beth och Amy är för små för att följa med. På dansen stortrivs Meg medan Jo känner sig obekväm och gömmer sig i ett sidorum. Där möter hon Laurie för första gången och hittar en besläktad själ i honom. De smiter ut på verandan där ingen kan se dem – och fuldansar. När Jo har kommit hem betraktar Laurie henne genom fönstret från gården.

Sju år senare. I Paris blir Amy och Laurie osams när han dyker upp full på en fest – Amy tycker att Laurie saknar riktning i livet medan Laurie kritiserar Amy för att hon överväger att gifta sig med den rike men tråkige Fred. I New York råkar Jo i bråk med Friedrich som har läst hennes texter och tycker att hon borde ägna sig åt mer meningsfullt skrivande. Efteråt får Jo ett brev där hon kallas hem till Concord efter att hennes sjuka syster Beth har blivit sämre.

Filmen backar i tiden igen, till ett av familjen Marchs frejdiga och färgstarka julfiranden. Bordet är dukat med en överdådig julfrukost men mamma Marmee övertalar sina döttrar att ge bort maten till den svältande grannfamiljen. När de kommer hem är bordet återigen fyllt med mat, en gåva från grannen Mr Laurence, Lauries farfar.

Bild: © 2019 CTMG, Inc. All Rights Reserved

Jo besöker sin stränga faster March, som förklarar att Jo måste gifta sig rikt – det är det enda sättet för en kvinna i hennes ställning att trygga sin försörjning. Laurie får lektioner hemma och från sitt fönster ser han en gråtande Amy som har fått stryk av sin lärare. Han bjuder in henne och snart kommer hela familjen March hem till Laurie och hans farfar. Jo får låna böcker från Mr Laurence bibliotek, och den musikaliska Beth erbjuds att spela på det fina pianot när hon vill.

En kväll går Jo och Meg på teater med Laurie och hans lärare John (som senare ska bli Megs make). Amy är avundsjuk – något som Jo har roligt åt. Senare på kvällen tar Amy en gruvlig hämnd genom att bränna romanen som Jo skriver på. Nästa morgon har hon ångrat sig men Jo är rasande, och när hon ger sig ut på en skridskotur med Laurie berättar hon inte för Amy att isen är svag i mitten av sjön. Amy ger sig desperat av efter dem, men går igenom isen och är nära att drunkna. Jo bryter ihop inför Marmee och förbannar sin heta humör. Modern berättar att hon också har samma ilska inom sig men har lärt sig att tygla den.

Meg, som är familjens skönhet, får chansen att följa med på debutantbal, trots att hon egentligen inte har råd. Hon blir en slags maskot åt de rika flickorna och när Laurie dyker upp på festen kritiserar han henne för att hon gör sig till.

Tillbaka i Paris 1868 kommer Laurie till Amys ateljé för att be om ursäkt. Hon förklarar att hon som kvinna aldrig kommer att betraktas som ett geni och att

äktenskap är hennes enda chans till försörjning, eftersom en kvinna inte kan tjäna egna pengar. Laurie friar till henne men hon tackar nej eftersom hon inte vill vara ett andrahandsval efter Jo.

I dåtiden reser Marmee till Washington för att vara med flickornas pappa, som har blivit svårt sjuk. Jo klipper av sig sitt långa hår för att bidra med pengar till resan. Hemma i Concord går Beth med mat till den fattiga grannfamiljen och smittas av scharlakansfeber. Amy, som inte har haft sjukdomen, skickas till faster March. Beth blir svårt sjuk men tillfrisknar så småningom. Hennes hälsa har dock blivit försvagad och parallellt får vi följa Beths sjukdomstid i det senare tidsplanet. Där har Jo har kommit hem från New York för att vara med sin syster, men Beth förbjuder resten av familjen att berätta för Amy att hon har blivit sjuk igen. Hon vill inte förstöra sin systers Parisresa. Den här gången blir sjukdomen för svår för Beth, och hon dör.
Tillbaka i tiden igen – till Megs bröllopsdag. Jo försöker övertala henne att rymma, men Meg påpekar att även om systrarnas drömmar skiljer sig åt så är de lika mycket värda. Efter bröllopet förklarar Laurie sin kärlek för Jo, som inte besvarar hans känslor och säger nej till hans frieri.

Efter Beths död funderar Jo på om hon hade fel, om det kanske är bättre att gifta sig med Laurie än att vara ensam. Hon skriver ett brev till honom och gömmer i deras gemensamma brevlåda i skogen. Men när Amy och Laurie återvänder till Concord har Amy slutigen accepterat hans frieri och de har gift sig med varandra – och Jo slänger bort brevet.

Nästa dag börjar Jo skriva på en roman om sig och sina systrars upplevelser. Redaktör Dashwood tackar nej till boken, men hans unga döttrar blir besatta av berättelsen och han tvingas omvärdera den. Dashwood vill dock ha ett lyckligare slut, och Jo går med på att gifta bort sin hjältinna mot att hon får behålla upphovsrätten till sin bok. I samma veva återförenas Jo med Friedrich Bhaer, som söker upp henne i Concord.

När faster March dör får Jo ärva huset och inrättar en skola där, där även hennes systrar och Friedrich undervisar barnen. Slutscenen där familjen har fest i skolans trädgård korsklipps med hur Jo tittar på när en bokbindare tillverkar det första exemplaret av hennes bok, ”Unga kvinnor”.

Filmens form och innehåll

Att skapa karaktärer

De flesta filmer har en central rollfigur, eller kanske två, medan *Unga kvinnor* handlar om alla fyra systrarna, och mamma Marmee och grannen Laurie och hans farfar.

Filmskapare tar till olika knep för att vi som publik ska lära känna varje rollfigur – repliker och scener som direkt ska ge oss en uppfattning om vem hen är.

• Vad säger till exempel dansen på verandan om Jo och Laurie? Eller när Jo bränner sönder håret på Meg och försvarar sig med ”du skulle inte ha bett mig”? Vad berättar julfirandet om flickorna March och deras mamma? Och vad får vi veta om Laurie och hans farfar genom att se hur det ser ut hemma hos dem?

Syskonkärlek

Filmen berättar om en kärleksfull familj, men systrarna March är också hårda mot varandra.

• Hur märks det? Hur skulle ni beskriva relationerna mellan de olika systrarna?

• Varför är det särskilt Jo och Amy som hamnar i bråk med varandra?

• Hur skulle ni beskriva syskonkärlek i jämförelse med andra sorters kärlek?

Mammabilder på film

• Hur brukar mammor ofta skildras på film? Ge några exempel på egenskaper de brukar ha.

• Skiljer sig Marmee från de porträtten? På vilket sätt?

• När pappan kommer hem säger hon ”nu kan jag äntligen vara arg på dig ansikte mot ansikte” – vad menar hon med det? Hur förhåller hon sig till sin egen ilska? Skulle ni säga ett det är ett bra eller dåligt sätt?

Kvinnors möjligheter då och nu

Unga kvinnor utspelar sig på 1860-talet, då kvinnor hade mycket små möjligheter att försörja sig själva.

• Hur skildras detta i filmen? Systrarna måste hela tiden förhålla sig till hur kvinnor ”ska vara” (som när Meg säger till Jo på dansen att hon inte får vissla och skaka hand). Vad hade hon fått för ”goda råd” idag? Vad är annorlunda nu och vad är sig likt?

Filmen handlar mycket om behovet att få uttrycka sig kreativt. Jo vill bli odödlig genom sitt skrivande och Amy drömmer om att bli en stor konstnär. Beth är som lyckligast när hon får spela piano och Meg är familjens skådespelartalang.

• Varför tror ni att vi människor har det här behovet? Och varför är det ett svårare – nu som då – för kvinnor än för män att förverkliga den sortens drömmar?

• Amy säger att en kvinna aldrig kallas för geni. Stämmer det, och i så fall varför?

• Megs stora dröm är att få bli mamma, något som Jo har svårt att acceptera – varför då? Meg säger ”bara för att mina drömmar skiljer sig från dina så betyder det inte att de är oviktiga”. Vad menar hon med det?

• Jo säger att hon vill vara ”en fri ungmö och paddla min egen kanot”. Vad betyder det?

• Varför är det så viktigt för bokredaktören att hjältinnan blir gift eller dör? Och varför ändrar han sig efter att hans döttrar har läst de första kapitlen?

Nonchalerad på filmgalor

Unga kvinnor nominerades till sex Oscarstayetter, men fick bara priset för bästa kostym.

• Filmer av kvinnliga regissörer brukar nästan aldrig bli framgångsrika på filmgalor – vad tror ni att det beror på?

• Det framkom också att många manliga jurymedlemmar inte ens hade sett *Unga kvinnor* eftersom de inte ansåg att de tillhörde filmens målgrupp. Varför väljer många män bort filmer med kvinnor i huvudrollen? Hur kan detta förändras?

Regissörens avtryck

Unga kvinnor har filmatiserats för film och tv otaliga gånger, men Greta Gerwigs film har beskrivits som nyskapande.

• Tycker ni att man kan känna att filmen är gjord 2019? På vilket sätt?

• Ett av Gerwigs kännetecken är hur dialogen överlappar så att det låter som att systrarna pratar i munnen på varandra (manuset är skrivet på detta sätt). Vad tycker ni att det ger för känsla?

• Hängde ni med i den uppbrutna kronologin, alltså att filmen hoppar fram och tillbaka i tid? Vad tillförde det filmen?

Metafilm

Louisa May Alcott hämtade inspiration från sitt eget liv och sin egen familj när hon skrev ”Unga kvinnor” men till skillnad från Jo March så gifte sig aldrig Alcott. Detta använder sig Greta Gerwig av i scenerna med bokredaktören Dashwood, som inte finns med i boken. Där går hon med på att gifta bort sin hjältinna, i utbyte mot att hon behåller den värdefulla upphovsrätten. Som publik funderar vi på om det vi ser är på låtsas eller riktigt – det blir som en film inuti filmen. Detta grepp kallas ofta för metafilm.

• Vad tycker ni att det tillför filmen? Bryter det illusionen eller ger det berättelsen en extra dimension? Hur tycker ni att filmens skulle ha slutat?

Att göra saker för någon annan

Unga kvinnor handlar mycket om att få göra det man vill med sitt liv, men flickorna March uppfostras också till att hjälpa sina medmänniskor. Jo hittar inte sin röst som författare förrän hon lyder Beths råd att skriva sina berättelser för att glädja något annan.

• Håller ni med om det, att livet blir mer meningsfullt när vi gör saker för andra människor? Och i så fall, varför då? Kan ni ge några exempel på roliga saker man kan göra som är till glädje för andra?

TIPS PÅ FÖRDJUPNING

Läs

Unga kvinnor (USA, 1994)
Nyzeeländska Gillian Armstrong överraskade Hollywood genom att göra publiksuccé av Louisa May Alcotts roman. Hon hade hjälp av en tonårsstjärna (Winona Ryder som Jo), ett knippe blivande storheter som Claire Danes (Beth) och Kirsten Dunst, och Susan Sarandon i rollen som Marmee. Filmen är mer rakt berättad än Gerwigs version, men har lyfts fram som en av de bästa filmatiseringarna. Jämför och hitta din favorit!

Mustang (Turkiet, 2016)
En skara egensinniga systrar står i centrum även för detta turkiska drama, men med betydligt mörkare undertoner. De fem tonåringarna bor i en by vid Svarta havet och efter en lekfull dag på stranden med några pojkar stämplas de som osedliga och spärras in i huset i väntan på att bli bortgifta. Men det finns många sätt att göra uppror på – och den fem systrarna visar sig vara svårare att tämja än någon hade kunnat ana. Läs filmens handledning här.

Lady Bird (USA, 2017)
Greta Gerwig var skådespelerska innan hon regidebuterade med denna självbiografiska uppväxtskildring. Saorsie Ronan (Jo March i ”Unga kvinnor”) spelar tonårsflickan Lady Bird, som bor i den trista småstaden Sacramento i Kalifornien och drömmer om ett spännande liv i New York. Men familjen har ont om pengar och Lady Bird hamnar ständigt i konflikter med sin kritiska mamma, samtidigt som hon brottas med skolarbete, kärleksrelationer och krånglande vänskap.

Läs
”Unga kvinnor” av Louisa May Alcott (1868)
Romanen om Jo, Meg, Beth och Amy kommer i ständigt nya upplagor och läses av nya generationer. I varje tolkning av boken väljer filmskaparen ut de teman som känns mest relevanta för samtiden Läs boken och fundera på vad som känns daterat och vad som känns modernt, och varför det är så.

”En annan historia” av Lina Thomsgård (red) (2017)
Historieböckerna har länga dominerats av män, med kvinnohistoria som ett underutforskat och bortglömt område. Nu finns en rörelse som försöker ändra på detta, och där ingår denna antologi, där 51 svenska skribenter (bland andra Annika Lantz, Ebba Witt-Brattström, Martina Montelius och Kalle Lind) presenterar varsin historisk kvinna. Här finns börshajar och barnmorskor, mattesnillen och husmödrar, från 9000 år tillbaka i tiden, fram till idag.

”Systerskapet som blev en klassiker”, Aftonbladet, 24 januari 2020.
Essä av Caroline Hainer om bakgrunden till romanen ”Unga kvinnor” och dess betydelse.

PRODUKTIONSINFO

USA 2019
Manus: Greta Gerwig
Regi: Greta Gerwig
Producent: Amy Pascal, Denise Di Novi och Robin Swicord
Foto: Yorick Le Saux
Klippning: Nick Houy
Originalmusik: Alexandre Desplat

Tekniska uppgifter
Speltid: 2 tim 15 min
Censur: Barntillåten
Svensk biopremiär: 24 januari 2020
Distribution: SF Studios

REDAKTION

Text: Karin Svensson
Redaktör: Anna Håkansson
Svenska Filminstitutet, januari 2021

KONTAKT

filmiskolan@filminstitutet.se
http://www.filminstitutet.se/filmpedagogik

Observera
Filminstitutet kan inte garantera att filmen finns i distribution sedan den har slutat visas på ordinarie biografrepertoar.

Här kan ni lära er mer om hur en hittar och bokar film för visningar i lärande sammanhang.
filminstitutet.se/skolbio